

مه جلیسی عاشقان

محمد سعید نجاری «ناسو»

وه ك دهلین وا دهنگی زهنگی مه درهسی یارانہ دئ
بؤنی شیعیری پر له تاسه ی پیری ههورامانه دئ
دهنگی سر قافلہی قهتاری شیعیری ههورامانه یا
زمزه مهی بلوئیری تینووی مه جلیسی عیرفانه دئ
مهستیہ! هوشیاری ریسی بؤ کوؤری عیرفانی نیہ
باده یه، چهنگه، زیره ی پیالہی دهسی جانانه دئ
نیشک و تیرئژی زریسی چاوانی چاو جوانانه یا
شه عشه عہی ههوری بریکه ی سهرده می نیسانه دئ
«مهولهوی» حالی په شیوهن چونکه مانگ نوئ بؤته وه
قوزبه سر من کوا برؤت وا جهژنه که ی قوربانہ دئ
خانه قای عیشق و نهوین لیورئژی مهستی پر له ههست
دهمبه دم هاوارو نالہی عاشقی حهیرانه دئ
بوونی عوودو دووکه لی ئاهم وه ها تیکه ل بؤون
هه دهلییی ههوری به هاری دل پری بارانه دئ
لایی سر، مهستی خه یالہ و لایی چاو، مهستی جه مال
لایی دهس، بؤ دهف له باره و ذیکری دهرویشانه دئ

شاعیران تیکرا جهمن، نووسر هه موویان پر مه بهست
 دهنگی پیی کۆچی به ژانی پیشروهانی وانه دی
 «هیمنی» شیعی تهرم کوا، کوا هه ژاری ته م گهله
 رووی له «حافظ» کردوه وه دهنگی براق سولتانه دی:
 ههستن، ههستن عاشقان سابۆ «وه فایی» موژدهیی
 واله باغان شین نه ماوه وه دهنگی کوردستانه دی
 تۆ بلیی جاری که شاخی به رزی هه ورامان بیی
 واله داوینی زه مهندی زه مزه مهی گۆرانه دی؟
 دهنگی کاره ی مه رله گه ل زیل و به می قومری و هوزار
 تیکه لاوبن تۆ بلیی شمشالی تینووی شوانه دی
 ئاگری ته شعاری «مه عدوم» گر له «ئاسۆ» خاو بلیین
 «واله سه ققز بۆ کپۆزی سووتنی په روانه دی»

به ناوی به دی هینه ری هه ست و شعور

چهم په ی فهرش پات موژه ش چون خارهن
 به لام چیشن که رۆ چاره ش ناچارهن
 چه نی تاوۆ ته رک، پا بۆست که ردن
 سه وگه نده ش وه زولف سیای تۆ وه ردن
 چون شه ماله ی نوور گر گرانه
 په ی پاس ماران زه نگ زپانه
 «مه وله وی»

له و رۆژه وه به کم به شهر زمانی بو دواندن له گه ل هار چووتی گه را. ده توانم بلییم

یه کهم شاعیر هاته مهیدانی تهوین و دنیای دهر وونی ئاده میزاده وه. که زمانی گرت، به هار باران، چۆم، گول نینگا، یان به کورتی هه موو جوانیه ک له لایه که وه. له و لاشیه وه هه و ره تریشقه، سو و تمان،

مه رگی ئازیزان، سیلا و طوفان یان به کورتی هه موو ناحهزی به ک، شوینی خسته سه ر دلی ناسک و جوانه ره سستی ئه م ئاده می زاده غه ریه وه. به قه ولی حافظ، ئه م «بالنده ی باغی قورسه» که له م شوینه «خه راب ئاباده» گیر سایه وه به ئینی دا له گه ل هه موو چه شنه ناکۆ کی یه ک هه ل کات. فیر بوو له سه ر ما خۆی وه شارئ سیلا و هات پراکات، برسی بوو بخوات، به لام فیکری ته وه ی بو نه کرایه وه چۆنیان هینا ئه م ولاته و کهنگی ده ی به نه وه. دوو شتیشی به لاه سه یر بوو که کهنگی فیریان کرد وه. یه کی ئه گه ر دلنه نگ بوایه فرمیسه کهانی بی ئاگا بوون له خو ده هاتنه خواری ناوی نا «گریان» کاتیکیش دهر وونی پر ده بوو له زه ووق و هه سستی به خو شی ده کرد قاتا ده تر یقابه وه و نادى نا - پی که نین - ئه م دوو دیارده دهر وونیه به تایبهت تهوی دوایان بهوی سه لماندکه له گه ل حه یوانه کهانی تری هاو ولاتی دا جیاوازیه کی هه یه. جا بو یه که و تنه ئاخوتن له گه ل هاو کوونه کانیا ن و رازی دهر وونیا ن بو یه کتری درکاند. به لام دهر وون هینده قوول و پر مه به ست و ره مزو راز بوو ئه و چه ن که لیمه پیشانده ری دنیای دهر وونیا ن نه بوو، و شه، که ره سه یه کی زور بی ده سته لات بوو بو نواندنی دنیای دهر وون، که و تنه بیرى ته وه، قسه ی قوول ترو پرماناترو دهر وونی تر بکه ن - شاعیر په یدا بووه هه ر چه ن گو تیا ن:

معانی هرگز اندر عرف ناید که بحر بی کران در ظرف ناید

یا

هه ر چه ن ده که م ته و خه یاله ی پی مه ستم بۆم ناخریته ناو چوار چیوه ی هه لبه ستم

به لام زورشتیان گوت که پیشانده ری دنیای ناوه وه بوو زور که سیان بۆلای خو یان پراکیشا. له هه موو ره گه زو قه وم و قیله یه ک. ئه مانه ئاگره یان کرده وه. به لام وه ک ده لین

«هر که س به یاری خوئی دا هه‌ل ده‌لی، من مه‌منوونی شاعیرانی کوردم و له نیویان دا «مه‌وله‌وی، پیری هه‌ورامان، عاشقی راسته‌قینه، شاعیری توانا، عارفی دور ناس، غه‌وواسی زرتی خواناسی، پیری خانه‌قای ئەوین، عه‌ره‌بی زانی، فارسی زانی، کورده تاگری شیعی له گیانم به‌ربوه و قه‌له‌می نووسینی منی وه کار خستوه.

خامه شق وه‌ردن دم مه‌که‌رده‌وه زار زار مه‌نالۆ وه‌دم ده‌رده‌وه
مه‌وات هه‌ی ئاوات واسته‌که‌ی جه‌ستم هه‌ی مؤمیایی پیشه‌ی شکسته‌م
کام زام بی جمه تو من نه‌ؤیم نه‌سیب جه‌فا هه‌ر وه من وه‌فا په‌ی ره‌قیب
بریان تایی روبات قافیه خوانیم نه‌مه‌ندن تاقه‌ت عیبارت زانیم

«فلاسفه» زانیاران، لی کۆله‌ران، له شیعر زۆریان توژییه‌وه هه‌ر که‌سی ئەسپی خوئی لنگ داو ته‌وه‌ی خوئی ویست پی دا هه‌ل‌کوت و ته‌وه‌ی ناخوئی ویست زه‌ممی کرد به‌لام هه‌موو هاتنه‌ سه‌ر ته‌و باوه‌ره‌ که شیعر تیکه‌لاوی شعوره‌و به‌خه‌یال ده‌پازیته‌وه، هه‌ستیکی نه‌بیندارو به‌هۆی شوبه‌اندن و ویچواندن «تشیبه» پیشان ده‌دری و به‌چاوو گوئی بنه‌رو بیسه‌رادا راده‌بری جا بۆیه، «خه‌یال» و «ته‌شیبه» دوو کاکلی بنه‌ره‌تی شیعرن له قه‌دیمه‌وه شیعی شاعیر لیتان پی هه‌ل. سه‌نگاندون. دوکتور شه‌فیعی «کدکنی» له‌م باره‌وه ده‌فه‌رمی.

«خه‌یال» که بنه‌مای راسته‌قینه و تاقه‌شتی بنه‌گرتووی شیعه، شتیکه‌که له هیزی بیر کردنه‌وه سه‌رچاو ده‌گری. به‌لام ته‌و هیزه تاریف ناگری. هه‌ر چه‌ن زۆریان په‌نج کیشاوه‌که بی ناسن و تاریفیکی لی بکه‌ن به‌لام هه‌ر وانه ناسراو ماوه‌ته‌وه. «دی لووبس» ده‌لی: یه‌کی له‌و هیزانه‌ی که خه‌یالی شاعیرانه ده‌خولقینن بیر کردنه‌وه یه‌و من پروام وایه هیچ کام له هیزه‌کانی ذهینی به‌شه‌ر تاریف کردنیان له بیر کردنه‌وه گرانتر نه‌بی. به‌پیی ئەم قسانه‌ی دوکتورو به‌پیی لیکولینه‌وه‌ی عوله‌مای، ئەم باسه‌که وابوو ده‌کری بلین شیوه‌ی جو‌راو جو‌ری خه‌یال له شیعی شاعیر دا ده‌توانی پارسه‌نگی هه‌ل سه‌نگاندنی شاعیر له

تەرازووی شیعرو ئەدەبیات دابئی. ھەر بۆیەش من لە شیعری مەولەوی دا ئەم بەشەم ھەلبژاردووە. جیاواز لەوە کە من ھەورامی نیم و وەك وانى لى حالى نابم وە ئەوەی کە مەولەویم چۆن ناسی و چۆنی ھۆگر بووم چەن دەلیلی ھەبە. ھەر کە چاوم بە کتیب پشکووت دیوانی مەولەوی و قانێع و ... لە تاقەى کتیبە کانی باوکم دا دیت ئیستاش لاپەرە کانی ئەو کتیبە کۆنە لە پێش چاوم دا بە تاییەت ئەو شیعەرەى کە باوکم زۆری دەخویندووە و ئیستاش ھەر پێی خۆشە.

شووپرای عاشوورا دیسان بەزمەش بەست موحەررەم ئاماو مەحرەم شی نە دەست.

تا کو گەرە بووم و دیوانی مەولەوی بە مانای کردنەوێ مامۆستای زەحمەتکێش مەلا عبدالکەریمی مودەرس گەیبە دەستم. لەو سەردەمەدا بۆ خۆشم شیعرم کەم کەمە دە کوت و دە توانم بلیم ۹۵ لە سەدی نەزانیە کانی مەولەویم بەو کتیبە پر کردووە و ئیدی بوومە قەترە بە کە لە دەریای بی سنووری ئەوینی مەولەوی دا.

بە ھەر حال لە و کاتەوێ من مەولەویم لە شیعەر دا ناسیووە، یان وایان فیر کردووم یان ھەر رەنگە واش بێ ھیچ شیعریکی کوردیم ئەوێندە پێ قسەى دل نیه. قسەى عیشقە، قسەى رۆحە، ناوێرم لە ترسی ھیندی بلیم پێشم نەوعى تەبەررۆکی تى داہە. بابنیه وە سەر باسە کە.

کوتمان خەیاڵ بە ھۆی تشبیه شیوێ شەکل و ئەندام بە خۆی دە گری و دە بیندری یا لای کەمى ھەست دە کری. جا ئەم «تشبیه» ە کە لە قەدیمەوێ بوە وە اتا ھاتوہ تە کامول و جۆراو جۆری بە سەر دا ھاتوہ. یە کەم «تشبیه» ە کان وئى چواندنی شتیکی لە بەر چاوو ھەست پێ کراوو بە شتیکی ھەست پێ کراوو بوو وە ک - چاوبە پیالە، زولف بە دار - کە زۆریش ناحەسایبە. روومەت بە سیو، ھەناسە بە دووکەل و لە پاشان ھیندی ھاتە پێشی بوە ئەو جۆرە تەشبیه کە لایە کى ھەست پێ کراوو لایە کى خەیاڵ و غەیرە دەس لیدان واتە «غیر ملمووس» وە ک «دەریای ئەوین» «بەھاری بیر» «خەتتى سەوزى روخسار» و ... تالە

دهورهی حافظ داوای لی هات که ههر دوو بهشی ویچواندنه که «غیر مهلموس» بیت و گورهترین شیوهی تشبیهی شاعیرانه ئەمهیه. «خهلوهت ئونس» «بوی خوش آشنایی» و ... که له پاش وی کهم شاعیر بهو پایه له تشبیه گهیی تالم دواییانه دا پهیرهوانی «نیما» ئەم شیوه تهشبیهیان بهربلاوتر کرد. سهیر کهن مهولهوی ئیمه چهن سال له مهوبهر ئەم نهوعی تهشبیهی هه بوه.

روخسارهش کاتی مهسقل مه دۆلش وهشتوی پاریز خه یال مه بو ریش.

خه یال غیر موجهر په د به سه نعه تی ته شخیص خاوه نی پاریزه و پاریز ده با پاریزه که شی خاوه نی شنه یه وه کو باده خوشی ئەم سی عونسوره غهیره موجهر په ده روخساری مهسقل لیدراوهی مه حبووبه که ی بریندار ده کهن - جا بروانن تاچ راده یه ک خه یال له شیعری مهولهوی دا بهرزه. یا له م شیعره دا.

باله خانهی چه م دیوانه که ی تۆن بانه ناو وه خاک ئاسانه که ی تۆن

تکه ش عاجز کرد خه یالت تیشدا سا تو خوا ئازیز پا بنی تپش دا

له دیوانی حوکمرانی مه حبووب باله خانهی مالی ئەوان نیه به لکو چاوی مهوله ویه. ئەو باله خانه واته «چاوی شاعیر» قوره بان و گله بانی به خاکی «ئاستانهی مه حبووب کراوه. به لام دلۆ په ده کاو خه یالی مه حبووب که دايمه له چاوی شاعیر دایه بهم دلۆ په عاجزه. سه ربانیش دلۆ په ی کرد ده بی به پای بی شیلی. سا تو خوا ئازیز وهره بی شيله. جا تو خوا ئیوه بلین ئەمه ئەوپه پری ئیجاز و که لامی شاعیرانه نیه؟

یان له کاتی وهسفی سوروشت داکئی توانیوه ئەم تهسویره زیندوانه له زستان بهم سهرماو سۆله یه به کار بهری. رهنگه هیند بابه تاهیر ئاسایی مه حوی جه مالی مه حبووبی بوه «به ده ریا بنگرم ده ریا تو بینم» له زستانیشدا شیوهی مه حبووبی پی حه یف بوه که له سهرما دا ده ری نه خات.

زهو سانهن وهی ته ور وه گهر دوون یاوان گنجیای لوول گنج کئیلتهی کاوان
 بهنا باشی بورج به رزه دیاران سفید کاریش که رد تاقچهی موغاران
 چ شیرین زهر گهر هه وای توف سهرد گوش واره نه گوش نه ونه مامان که رد
 پهی نیگای بالای مه حبوب بی گهرد یهخ ثابینه گرت ته م چارشیتو هاورد.

سپی کاری تاقچه موغاران به وه سیله بهنا باشی بورجی به رزه دیاران «استعاره له
 زستان» زیرینگه ری سهر ما گوارهی له گوئی نه ونه مامان کردوه: سور بوونه وی تکهی ئاوو
 بوونه سه هۆلی به دارو گیاو شکه کاندای.

بۆ ته ماشای بووکی وه ک مه حبوبی مه وه لوی - جامه جاز یا حه قیق «به لام به بروای
 من لیره دامه جاز بی» سه هۆلی ئاوینه را گره وه ته م چار شیؤ دینئی. ته م ته سویره له چه ن
 جینگه ی دیکه ش به هره ی لی وه رگرتوه.

مه وه لوی نه ته نیا له سور وشت و جوانی و خه یال ئیلهامی شاعیرانه ی هه بوه له عیلم و
 زانین و هه دیسیش دا بۆ شیعر به جوانترین شیوه ی «عاشیرهت» واته «تلمیح» که لکی
 وه رگرتوه. مه سه له ن ته وه دیارده به کی فیزیکیه که ته پل خاو بیته وه زره ی نایه و.
 گوچکه ی مرؤفیش بی هۆی ده نگدانه وه ی «صوت» له په رده ی صُمَاح، دا ده نگ
 ده بیستی. ته گهر نم بهینئی ده نگه ی نایه وه هه روه ها دوورینی دووردنیتی گالیه ته گهر
 پیچه وانه پرای بگری شت دوور ده خاته وه پروانه ته م ته شبیهه جوانه ی «وصف الحالی»
 پیری.

«پۆس کۆس گوش نم کیشا که م که م ته م سهر ته وسه رهن دوور بنیه که ی چه م»

له باره ی هه دیت و ئایات دا ته م دوو ته لمیحه م پی جوانترین بوو هه م له باره ی «جناس»
 هه م له باره ی ناوه رۆک

«لکه ی مونا فات» لکی اعرف» چوو ده سه مل له گهل «لیعبدون» بوو»

لیره‌دا له کتیبی به نرخى «القصيدة المرضیه» دا مه‌وله‌وى عاشیرهت ده کاته سهر ئەم. ئایه‌ی له قورعانی پیرۆز. «و ما خَلَقْتَ الْإِنْسَ فِي وَ الْجِنِّ لِأَ لِيَعْبُدُونَ» و له هه‌مان کات دا له حدیثی قودسی دا هاتوه.

«كُنْتُ كَنْزاً مَخْفِيًّا فَخَلَقْتَ الْخَلْقَ لِيَكِيَ أَعْرَفَ» ئە گەر سهر سهرى وه ك ئە حقیقه‌كانی هه‌ندی كه‌س كه له سهر مامۆستا هه‌ژارو شیعرى كوردیه‌وه هه‌یانه. به سهرى دابروین ئەو دووانه پێكه ده مونافاتى هه‌یه. له لایه ك خه‌لقى به شه‌رپیت بۆ عیباده‌ته، له‌م لاشه‌و، بۆ عیرفان و شناخت و ناسینه، به‌لام مه‌وله‌وى به‌وپه‌رى زانایی و وردبندی یه‌وه سه‌لماندوویه «عیرفان و عیباده‌ت یه‌کن» هه‌ر دووك هه‌ر بۆ گه‌یاندنی به شه‌ر به سهر چاوه‌ی لایه‌ زالیه‌وه كه‌ وابوو ئیدی مونافاتیک نیه. جا بۆیه ئەم شیعره ته‌قربه‌ن موعممایه پاش ئەم ته‌لمیحه مه‌عنا ده‌ کرێته‌وه.

«لكه‌ی مونافات «لكی أَعْرَفَ» چوو ده سه‌مل له گه‌ل لیعبدون بوو»

ئە گەر شیوه‌ی رینووسی كوردی ئەم زه‌مان له به‌ر چاو نه‌ گرین له‌م شیعره‌ی خواره‌وه دا مه‌وله‌وى جیناسیکی جوانی هاوڕێی له گه‌ل «تلمیح به» ئایه‌یکی میثاق له قورئانی پیرۆزدا هه‌یناوه‌ته‌وه.

هه‌یما هه‌واى ئەو هه‌واو په‌یمانە پیمانە وه‌ك ئەو هه‌وا په‌یمانە

یانى تا ئیستاش ئاره‌زوى خواستى ئەو په‌یمانەى عه‌هدى ئەله‌ستمان هه‌ر پێی به‌لام وه‌ك ئەو ئینسانه‌ باد په‌یمانە واته هه‌رزه‌ گۆیانە، ناوه‌ك خۆمان. عاشیره‌ته به‌ ئایه‌ی «الست برېکم، قالوا بلی».

به‌م شیعره‌ جوانه‌ی فارسی دوایی به‌ باسه‌ که‌ دیتیم و ئیوه‌ش به‌ خودای گه‌وره‌ ده‌ سپێرم.

چو در خود بینم از بس روسیاهی ننگنجداى الهى یا الهى
همه فضل و کمالات تو پویم ترا بعد از خداوندی چه گویم

رواڵه تان زۆر مه به ستیکی ساده یه به لām ورده کاری مه وله وی ئاله م شیعرانه دا
 وه ده رده که وی رۆحی گه وره و دنیا ی دهروونی روون ده بیته وه «یا» له عه ره بی دا «ندا» بۆ
 دووره «ای» «بۆ نزیک» خودا «أحرب من جبل الوريد» که وابوو نزیکه ده بی بلی «ئه ی
 الهی» راست نیه بلی «یا الهی» به لām ئه وه ده فه رمی من هینده رووسیا وه شه رمه زارم رووم
 نیه بیژم «ای الهی» دوور ده که ومه وه. ده لیم یا الهی - به وه هیوا یه. ئه وه دۆعا مه قبوولانه ی
 پیری هه ورامان هاوړیمان بیت و له خودای مه زینش سه ر که وتنی هه موو لایه کتان ئاواته
 خوازم.

والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته

فهرست منابع :

- ۱- دیوان مولوی شرح ملا عبدالکریم مدرّس
- ۲- العقیة المرضیه چاپ سندج
- ۳- محضر استاد ملا عبدالله محمدی ملا (درزیولی) (مولوی شناسی برکانی - که به علت کهنوت سنّ قابل استفاده نمی‌باشد)
- ۴- صور خیال در شعر فارسی دکتر شفیع کدکئی
ثیدی سرکه‌وتنی هم‌مو لایه ک تان له پیناوی باشر به‌رپوه بردنی ته و کوره له
یه‌زدانی مه‌زن داواکارم.

بوکان ۳/۳/۷۱